

важливо, вивчаючи окремі освітні компоненти, приділяти увагу розвитку не лише професійних, а й гнучких навичок у здобувачів вищої освіти. Щодо прикладу, виконуючи вправу в Miro, викладач розвиває у студентів чимало soft-skills, зокрема: уміння публічно виступати (через демонстрацію напрацьованого), навички тайм-менеджменту (через організацію робочого часу), уміння працювати в команді, навички цифрової грамотності (через опанування функціоналу нової програми) тощо.

Отже, вже третій рік поспіль сучасна освіта в усьому світі часто організовується в онлайн-форматі з використанням сучасних сервісів і програм мережі «Інтернет», оскільки традиційне онлайн-навчання не дозволяє донести до здобувача освіти максимум знань у вимушених умовах. Важливим є те, щоб онлайн-навчання було якісно організовано, а здобувачі освіти мали високі результати навчання. Саме впровадженні інтерактивних методів в навчально-виховному процесі дозволяє вирішити це завдання. Натомість доцільно докласти зусиль аби спростити процес сприйняття інформації через використання сучасних сервісів, що дозволить слухачу чути, а доповідачу бути почутим.

Джерела та література

1. Ільченко А. Дистанційне навчання у закладах вищої освіти: проблеми і перспективи. Матеріали 52-ї наук.-метод. конф. викладачів і аспірантів «Модернізація освітньої діяльності та проблеми управління якістю підготовки фахівців в умовах діджиталізації». Полтава : ПДАА, 2021. С. 159–161.
2. В Україні бум різноманітних курсів. URL: <https://platfor.ma/topic/v-ukrayini-bum-riznomanitnyh-kursiv-os-doslidzhennya-efektiv-ta-nyuansiv-takoyi-osvity/> (дата звернення 26.04.2022р.)
3. Miro. Online whiteboard. URL: <https://miro.com> (дата звернення 26.04.2022 р.)
4. Kahoot. Learning games. URL: <https://kahoot.com/> (дата звернення 28.04.2022 р.)
5. Mentimeter. Interactive presentations software. URL: <https://www.mentimeter.com/> (дата звернення 27.04.2022 р.).

УДК 94 (477)

Ганна Капустян
(Кременчук)

СТЕЖКАМИ ЕТАПІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Стаття присвячена аналізу застосування на практиці студентами здобутих теоретичних знань в процесі вивчення суспільних дисциплін. Доведено суттєвий вплив на формування національної складової світогляду студентів

суспільних дисциплін та навчально-виховних заходів, зміст яких пов'язаний з історією становлення та розвитку Української державності. Пізнання та визначення результатів дослідження реалізуються при допомозі наступних методів дослідження: конструктивного аналізу, синтезу, індукції та дедукції, візуалізації, методу аналогії, а також застосування конкретно-історичних методів – історико-генетичного, історико-порівняльного.

Засвідчено особистісно-орієнтоване навчання, а також важливість застосування теоретичних знань, отриманих у вузівських аудиторіях, у практичній візуалізації. Показано вплив історичних знань на формування громадянської позиції студентів. Показано важливість формування навиків аналізу і осмислення історичних процесів, а також розрізняти об'єктивну і фейкову інформацію. Доведено важливість застосовувати набуті знання у сталий інноваційний науково-технічний розвиток суспільства, у розбудову та захист Української державності.

Ключові слова: Світогляд, сталий розвиток, національне виховання, навчання, Українська державність, студенти.

Сталий інноваційний розвиток суспільства потребує якісно підготовлених фахівців. Університетські освітньо-професійні програми ставлять за мету навчити майбутніх фахівців володіти знаннями, вміннями і навичками, які забезпечують суспільний прогрес як у світі взагалі, так і в Україні, зокрема.

Розуміння та оцінка історичних подій і їх вплив на суспільно-політичне життя, вміння аналізувати та оцінювати сучасні виклики, які постають перед Україною і світом, покликані формувати як суспільні дисципліни так і навчально-виховні заходи.

Поряд із дисциплінами гуманітарної підготовки, формування національного світогляду покладається на широке коло інших навчально-виховних заходів. Одним із таких є навчально-пізнавальна екскурсія «Етапи становлення Української державності».

Одного разу груднева 1989 року одноденна тематична екскурсія на батьківщину великого гетьмана України Богдана Хмельницького до села Суботова зі студентами-виробничниками вечірнього відділення електромеханічного факультету виявилася затребуваною серед шанувальників історії Української державності. Згодом виник одноіменний Проект, започаткований у кінці 1980-х, виявився успішним впродовж наступних десятиліть і сприяв формуванню державницького світогляду багатьох поколінь студентів Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського.

Проблема впливу національно-патріотичного виховання на формування національного світогляду молоді є предметом багатьох досліджень в області педагогіки [1, 2, 3, 4, 5, 6]

Історична освіта, фундаментальні знання і розуміння історичної динаміки сприяють формуванню осмисленого світогляду. Дослідники

наголошують на історичній пам'яті українського народу, який, навіть в умовах втрати Україною державності, ідентифікував себе як належність до Великої України

Водночас дослідники приходять висновку про те, що українці не мирилися з втратою державності і чинили відчайдушний опір чи-то російському самодержавству, чи тоталітарному радянському політичному режиму, чи відкритій фазі воєнного вторгнення російської федерації на українські землі. Приклади жертвовного опору московії, радянському тоталітарному режиму, російському рашизму формують у молодих людей риси свідомого українця [7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16].

Освітньо-професійні і наукові програми Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського наголошують на важливості самоудосконалення, самоосвіти і навчання впродовж усього життя як чинників, котрі формують особистість, гідні відповідати на суспільно-економічні і політичні виклики українського сьогодення [17, 18]. Важлива роль у формуванні світогляду майбутнього фахівця посідає педагогічна діяльність. Успіх педагогічної діяльності визначається вмінням педагога залучати студентів до пізнавального процесу.

Мета статті – показати вихід практичних навичок із набутої теоретичної підготовки студентами в процесі вивчення суспільних дисциплін, обґрунтувати важливість вироблення стратегії розв'язання науковоприкладних задач з урахуванням загальнолюдських цінностей, суспільних, державних та виробничих інтересів.

Перебудова, а згодом і розпад СРСР та утворення на його теренах вільних держав суттєво змінили суспільно-політичну, економічну, військову динаміку як в Україні так і поза її межами. Відродження Української державності суттєво вплинуло на формування багатьох політичних, соціальних, економічних та культурних процесів. В Україні поживавився інтерес до національної історії, українських духовних цінностей і культурного надбання в цілому. Процеси національного відродження, які прискорилися після відновлення Української незалежної держави, підкреслювали суспільний запит на об'єктивну історичну інформацію. Саме тоді активізується пропаганда національної історико-культурної спадщини, і, особливо в студентських аудиторіях.

Вивчення та пропаганда національної історико-культурної спадщини України на початку 1990-х років передбачала заповнення віковичної ніші замовчування і прямої фальсифікації героїчної української минувшини. Україна вступала в епоху повернення права на пам'ять. Відходили у минуле накладені радянською командно-репресивною системою управління табу на отримання інформації

щодо резонансних суспільно-політичних тем, зокрема: політичні репресії, Голодомор-геноцид 1932–33 рр. в Україні, примусові депортації народів, нищення інтелігенції, української церкви, формування та становлення радянського тоталітарного політичного режиму тощо. Затребувані суспільством резонансні суспільно-політичні теми потужно і голосно дискутувалися.

На кінець 1980-х років Кременчуцька філія Харківського політехнічного інституту готував серед інших фахівців інженерів-електриків. Форма навчання на той час була вечірня. На зміну предмету «Історія КППС» запроваджувався курс «Політична історія», який уже сам по собі був наближений до тогочасної дійсності. Студенти приносили на заняття пачки газет, часописи «Огонёк», «Известия ЦК КПСС» тощо. Застосовуючи історико-порівняльний метод та метод історичних аналогій, студенти приходили до висновку про подібність форм і особливостей функціонування політичних режимів російської імперії та СРСР. Ці політичні режими характеризувалися строгою вертикаллю влади, концентрацією політичної влади в руках однієї особи, неможливістю народу впливати на зміну влади і політичного курсу держави. На кожному семінарському чи практичному занятті зацікавлена аудиторія порушувала актуальні питання українського державотворення. Дискутувалися проблеми політичних репресій, їх походження, причини, наслідки, сутності радянського тоталітаризму та командно-репресивної системи управління. Подібні форми ведення занять, активні бесіди спонукали до зворотнього зв'язку викладача зі студентською аудиторією, сприяли засвоєнню знань, умінню самостійно опрацьовувати літературу.

У суспільства істотно посилювався потяг до історичної правди, до національної пам'яті. Шквал емоцій переживали усі небайдужі, які прагнули знати правду, і серед них залишалися фізично живі жертви політичних репресій та свідки трагічних і пережитих ними подій.

Набуті історичні знання в студентських аудиторіях формували тверді переконання. Студенство в усі часи демонструвало динамічну частину соціального сегменту. Сталося так, що найактивніша група студентів, яка змінювала суспільно-політичні реалії Кременчука періоду розпаду СРСР навчалася на електромеханічному факультеті і водночас працювали на Кременчуцькому автомобільному заводі (КрАЗ). Саме студенти Андрій Гладир, Геннадій Риков склали кістяк групи українських сміливців, яка змінила радянський червоний прапор, на наш синьо-жовтий український на флагштоку, що біля Кременчуцького міськвиконкому! Саме ця когорта небайдужих студентів-виробничників фундувала Проєкт «Навчально-пізнавальна екскурсія «Етапи становлення Української державності».

Історичний досвід українського державотворення доводить, що його динаміка носила поетапний характер:

Київська Русь (IX–XII ст.);

Галицько-Волинське князівство (сер. XII–40 рр. XIII ст.);

Козаччина (40 – 70 рр. XV – сер. XVII ст.);

Гетьманщина (сер. XVII – 70–80 рр. XVIII ст.);

Українська державність у XX – поч. XXI ст. [8, 4].

Вибір маршруту навчально-пізнавальної екскурсії «Етапи становлення Української державності»: Кременчук – Суботів – Чигирин – Холодний Яр візуально вмістив багатогранну динаміку українського державотворення. Історичні артефакти, архелогічні знахідки, соціальна історія, історична народна пам'ять приваблюють шанувальників історії України різних періодів. Засвоєнню теоретичних знань з історії українського державотворення на практиці сприяє метод візуалізації. Унікальною можливістю для візуального відтворення і комплексного розуміння особливостей Українського державотворення є Чигиринський район Черкаської області. Екскурсійна програма надзвичайно насичена – це історико-культурна спадщина: Іллінська церква у с. Суботові (1653 р.) та капличка у Чигирині (сучасне відтворення), стиль українське бароко; відтворена Резиденція Гетьмана Богдана Хмельницького у Чигирині; побудована за зразками 17 століття церква Апостолів Петра і Павла; церква Успіння Пресвятої Богородиці споруджена у псевдовізантійському стилі (1864 р.) у с. Медведівка; адміністративна будівля (кін. XVIII – поч. XIX ст.) у Чигирині (сучасна реконструкція) та Свято-Троїцька церква (1803 р.), що у Мотронинському монастиреві – відображає класичний стиль.

Історико-архітектурні ансамблі доповнює унікальна природа цього краю це особлива природа – дуби елітні та тисячолітній дуб Максима Залізняка, цілющі джерела.

Напередодні навчально-пізнавальної мандрівки передусє інтелектуальна підготовка, яка розширює процес пізнання, вдосконалює методи і форми навчання, демонструє вплив навчального процесу на особу. Студенти заздалегідь знайомляться зі змістом історичного маршруту, визначають місця зупинок, предметні відвідини того чи іншого об'єкту, пов'язаного з історією Української державності.

Пам'ять про Київську Русь зберігає історія Мотронинського монастиря (заснованого ще в XI столітті). З точки зору політичної організації Київська Русь не мала ні централізованого управління, ні всеохоплюючої та розгалуженої бюрократичної системи. Це була ранньофеодальна монархія. Владу князя, обмежували певною мірою представницькі (в умовах ранньофеодального суспільства) інституції:

віче, ряд, договір, снем, боярська рада тощо. Політична влада зосереджувалася у містах, що виникали на основних торгових шляхах. Найважливішим містом був Київ [8, 5]. Конструктивний аналіз особливостей формування і функціонування органів політичної влади в Київській Русі засвідчує її обмеженість рядом інституцій. Студенти приходять до висновку, що влада князя у Київській Русі не була абсолютною.

У період між серединою XIV і серединою XVII ст. формується героїчно-демократична епоха Української державності – Козаччина.

Новою соціальною силою здатною відродити Українську державність стало козацтво. Про Козаччину, як етап Української державності, переповідають Мотронинський монастир, історія села Суботова, столиця гетьманської України – Чигирин, величний Холодний Яр.

Застосовуючи методи аналізу і синтезу при дослідженні історії козацтва студенти виявляють два основних взаємопов'язаних чинники: природне прагнення людей до особистої, політичної, господарської й духовної свободи та необхідність захисту краю від ворогів. Запорозьке козацтво створило власну суспільну організацію. Вона мала форму демократичної республіки за найширшою участю в управлінні козацьких мас. Верховна влада на Січі належала козацькій раді, яка представляла законодавчу гілку влади. Рада обирала кошового отамана, якому надавалася вся повнота влади. Виконавчу гілку влади забезпечували: писар, осавул та обозний. Судова гілка влади належала судді. Нижчу ланку управлінського апарату становили курінні отамани. Всі командні посади у козацтві були виборними, що забезпечувало їх високу військову вправність.

Родини козаків жили на хуторах, які вели господарство за фермерським зразком і застосовували працю найманих робітників [8; 30, 31].

Українська національна ранньо-буржуазна революція середини XVII ст. ліквідувала польську феодально-кріпосницьку систему господарювання. Селяни вступали до складу козаків, а на визволених територіях від польської шляхти у маєтках козацької старшини господарювали за фермерським зразком, де активізувалися товарно-грошові відносини та впроваджувалася наймана праця. Українську державність продовжує Гетьманщина. Студентський пошук інституцій державності за Гетьманщини приводить до села Суботів – родинний маєток Хмельницьких і замиської резиденції Гетьмана Богдана Хмельницького, до гетьманської столиці Чигирина, до Холодного Яру. Цей край надихав генія українського народу Тараса Шевченка нагадувати українцям у період бездержав'я і соціально-політичного занепаду XIX ст. про наше генетичне коріння, і плекати надію, що «повіє вітер правди з Холодного Яру».

Оригінальним підходом до процесів державотворення різнилося воєнно-політичне і суспільне явище Холодноярська Республіка (1919–1922). Селянську республіку утворили на землях Української Народної Республіки (УНР), у Чигиринському повіті Київської губернії (нині Черкаському районі Черкаської області), у районі лісового урочища Холодний Яр, зі столицею в селі Мельники [19].

На чорно-білому прапорі холодноярців гасло: «Воля України або смерть!» підкреслювало чинну жертвність повстанців відстоювати державну незалежність України. Спочатку повстанський загін на чолі з Василем Чучупакою у складі 22 осіб охороняв скарби Мотронинського монастиря від московських загарбників. Згодом такі загони організувалися у кожному селі округи, а потім – відбулося об'єднання в єдину Селянську республіку. У кожному селі владу очолював обраний отаман, а Головним отаманом Холодного Яру було обрано Василя Чучупаку. Кожен селянин-повстанець мав при собі власну зброю. Ідейним принципом холодноярівського руху полягав у тому, що лише збройним супротивом можна здолати ворога і захистити волю України.

Одним із методів емпіричного дослідження є спостереження – цілеспрямоване вивчення об'єкта. При допомозі цього методу студенти визначають, що особливість опору холодноярців московським загарбникам набуває загальноукраїнських рис – консолідувати людські, матеріальні, військові зусилля нації для боротьби з ворогом.

За цим принципом будувалася система опору радянському тоталітарному режиму, яку очолювала Українська повстанська армія (УПА) у 1940-х – 1950-х роках. Українці постачали до лав УПА біців, продовольство, інформували повстанців про пересування ворожих військ.

Подібний принцип діє і в умовах російсько-української війни з 2014 року. Свідомі українці включилися у всеукраїнський волонтерський рух допомоги фронту, разом з українськими збройними силами впевнено крокують до нашої спільної мрії – Перемоги.

Тисячостолітній дуб Максима Залізняка кличе сучасників згадати імена славетних українців, відчуті їх кремезний дух, увібрати волелюбну енергетику.

Ця земля є осердям високого духу українства! Вона поєднала у собі епохи, долі, покоління. Вона береже пам'ять про високий злет людського духу, непересічних особистостей, шляхетних українців, які власним чином доводили правомірність буття України як держави [8, 31].

Наступною частиною нашого Проєкту – подорож по маршруту «Львів – Карпати», нас цікавить етап Української держави Галицько-

Волинське князівство. Середньовічний княжий Львів беззаперечно свідчить про шляхетні цілі князів-аристократів Романа Мстиславовича і Данила Галицького об'єднати роздроблену Україну – колись єдину Київську Русь. І це до певної міри їм вдалось.

Найбільш емоційним відкриттям подорожі до Карпат стали пісні бійців Української повстанської армії. Студенти разом з місцевими жителями – нащадками воїнів Української Повстанської армії, співали пісень, які за змістом подібні до козацьких пісень, які підкреслюють єдність нації, єдність держави Україна. У цьому суть порівняння і спостереження – методів емпіричного дослідження.

Важливим констатуючим чинником навчально-пізнавальної екскурсії «Етапи становлення Української державності» є руйнація стереотипів, породжених радянською дійсністю, відчуття єдиної України, спільні мотиви у відстоюванні національних інтересів.

Об'єктами наступних навчально-пізнавальних екскурсій серед здобувачів вищої освіти мають стати історичні столиці України: Гадяч, Батурин, Глухів.

Однією із складових національної системи освіти і виховання є історичний досвід поколінь щодо формування національного світогляду здобувачів вищої освіти. Прикладно-візуальне вивчення процесу формування, становлення, відстоювання Української державності на різних її етапах через особисту активну участь у навчально-пізнавальній екскурсії «Етапи становлення Української державності» спонукає студентів усвідомлювати власну національну ідентичність, осмислювати особисту місію високопрофесійних спеціалістів майбутніх електриків, націлених на сумлінне служіння державі та примноження її добробуту.

Аналіз профілів освітніх програм дає змогу виявити, що в загальних, фахових та предметних компетентностях, а також програмних результатах навчання приділяється увага формуванню національної гідності студента як складника формування майбутнього фахівця, а також забезпечує «здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні» [18].

Джерела і література

1. Кресіна І. Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси: Етнополітичний аналіз, 1998, 392 с.
2. Кін О. М. Система формування національної самосвідомості учнівської молоді в процесі громадської діяльності. Автореферат дисертації. Старобільськ, 2021.

3. Кін О. М. Тематика формування національної самосвідомості учнівської молоді в процесі громадської діяльності: історія, теорія, практика: монографія. Харків, «Новий курс», 2021, 380 с.
4. Кулішенко Л. Національне усвідомлення кризи крізь призму світоглядних позицій українців. *Світогляд. Філософія. Релігія*. Суми, 2011. С. 71–87.
5. Сковорода Г. Вірші. Київ. Обереги. 2005. 123 с.
6. Сухомлинський В. О. Сто порад учителеві. Вибрані твори, Вип. 2, Київ: Рад. школа. 1976. С. 419–654.
7. М. Ю. Горєлов, О. П. Моця, О. О. Рафальський. Історія цивілізації України. (Нариси). Київ. «ЕксОб». 2006. 245 с.
8. Капустян Г. Українська державність: етапи становлення (укр., рос. мова). Кременчук: Видавництво Щербатих. 2011. 84 с.
9. Шабульдо Ф. М. Землі Південно-Західної Русі у складі Великого князівства Литовського. Київ, 1987. С. 92–93.
10. Горліс-Горський Ю. Холодний Яр. Київ-Вінниця, 2011. 314 с.
11. Коваль Р. М. Нарис організації історії Холодного Яру 1917–1922 рр. Київ, 2012. 289 с.
12. Кучер В. Збройний і політичний спротив: радянська влада проти національно-визвольного руху в повоєнні роки. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень України № 26*. 238 с.
13. Морозов А. Г. Республіка Холодний Яр (1921). Енциклопедія історії України: у 10 т. Ін-т історії України НАН України. Київ: Наукова думка. 2013. 784 с.
14. Стегній П. А. Селянські повстання в правобережній частині УРСР у 1921–1923 рр. (за матеріалами петлюрівського руху), дис. ; Кременчуцький національний політехнічний університет. Кременчук, 1995. С. 45–46.
15. Ярош Б. О. Тоталітарний режим на західноукраїнських землях. 30–50-ті роки 20-х років. Луцьк, 1995. 197 с.
16. Ярош Б. О. Карпато-українська держава та кроки до національної єдності на початковому етапі Другої світової війни в контексті геостратегічних процесів. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України*. Київ. 2004. № 26. 206 с.
17. Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського. Освітньо-професійна програма «Технологія обладнання та надійність електронної апаратури». Перший рівень вищої освіти за спеціальністю № 171 – Електроніка. Сфери знань № 17 – Електроніка та телекомунікації. Кваліфікація: Бакалавр електроніки, Кременчук, 2016. http://www.kdu.edu.ua/new/OPP/OPP_171_2016_bak.pdf
18. Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського. Освітньо-професійна програма доктора філософії. Сфери знань № 17 – Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка. Кваліфікація: доктор філософії з електроенергетики, електротехніки та електромеханіки, Кременчук, 2020. http://www.kdu.edu.ua/new/OPP_PhD/OPP_PhD_EI_2020.pdf
19. Коваль Р. М. Повернення отаманів гайдамацького краю. Київ: Діокор. 2001. 288 с.